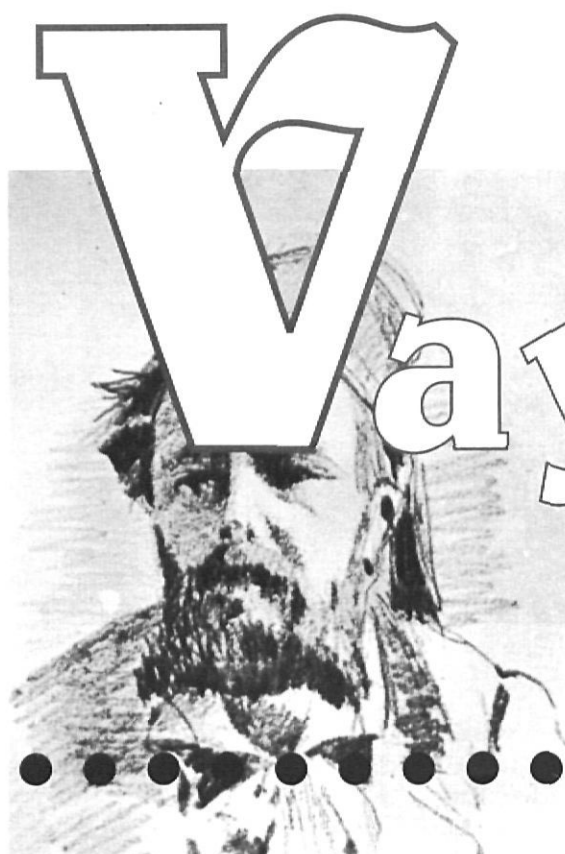

Vayreda

Joaquim

pintat per ell mateix

.....

JOAQUIM VAYREDA

En el número 11 de l'any XIII de la *Revista de Girona*, corresponent al mes de novembre de 1888, hi va aparèixer el text titulat «Joaquín Vayreda y Vila pintado por él mismo».

En realitat, com advertia una nota de la redacció, es tractava de la traducció al castellà –llengua habitual de la Revista– de l'original català d'un escrit aparegut «hace ya algún tiempo» (de fet, gairebé tres anys) a les pàgines del diari barceloní *La Renaixensa* (número 3019, de 20 de desembre de 1885).

Per a l'esmentat periòdic, i sota l'epígraf de «Nostres Artistes», el crític d'art Carlos Pirozzini publicava petites notes biogràfiques dels pintors i escultors de l'època, als quals demanava directament dades sobre la seva vida i sobre la seva obra. En el cas de Vayreda, no se sap si per comoditat o per l'interès real del text, Pirozzini es va limitar a transcriure la carta autobiogràfica que el pintor li havia

adreçat, acompanyada d'un breu encapçalament i d'una curta cloenda. Així s'ha pogut conservar, amb tota la seva ingènua frescor, aquest document d'un alt valor testimonial i històric.

Per parlar en aquest dossier de Vayreda com a artista –tema sobre el qual s'ha escrit tant i tan bé– no podíem fer res millor que reproduir la seva carta. Però, en comptes de transcriure la traducció castellana de la *Revista de Girona*, hem recuperat el text català corregit a *La Renaixensa*, amb la seva grafia original, tal com ja va ser inclòs a l'apèndix del llibre de Rafael Benet *Joaquim Vayreda*, editat per la Junta Municipal d'Exposicions d'Art de Barcelona l'any 1922. (Allà s'hi fa constar, per cert, un error del pintor en dir que Narcís Pascual era nét de Joan Carles Panyó, quan en realitat era el seu gendre).

Reproduïm també, de manera destacada, el comentari de Carles Pirozzini.

El crític d'art
Carles Pirozzini,
destinatari de la carta
autobiogràfica
de Vayreda

Joaquín Vayreda

Senyor Don Cárles Pirozzini
Olot 24 Novembre 1885.

Mon estimat amich: com no he tingut ocasió de véureus personalment segons jo desitjava, després de vostra carta del 6 del actual, vaig á contestarla ab calma y ab alguna extensió, fent de manera que ab ella quedi contestat votre interrogatori, á més de certas digressions que'm permeteré y vos apreciareu com cregau millor. Repetexo lo que fa temps os he dit de paraula y es que l'honor que vol dispensarme *La Renaixensa* publicant un treball biogràfic de ma persona, no tindrà interés si votre ingeni d'escriptor no avalora la escassa materia que pot donar de si la vida de aquest mortal que, al cap y á la fi no ha fet mes que pintar uns quants quadros; logrant mes ó menos, en algun d'ells lo que's proposava sa imaginació.

Cel de pluja, de Joaquim Vayreda (1878).

Entrant, donchs, en materia, sabréu que vaig naxer accidentalment á Geronà'l día 23 de Maig del any 1843, per haverse traslladat allí ma familia ab motiu de la guerra dels set anys.

Desde molt petit recordo mas aficions al dibuix y á la pintura, lo qual notat per mon pare que també dibuixava y pintava un xich, me feu entrar com á dexeble particular de don Narcís Pasqual, qui en aquella época era professor de la Escola de dibuix de Olot fundada per l'Iltm. Bisbe de Girona, senyor Lorenzana. Aquest senyor Pasqual era dexeble de la Academia de Barcelona y nét del pintor catalá don Joan Cárles Pañó, quals obras ja conexeu, y dirigía la Escola de Olot per l'estil de totes las escuelas y fins Academias de pintura d'aquell temps, ensenyant solament un sistema absurd y rutinari de copiar láminas y modelos estampats mes ó menos artístichs.

Y no era aixó lo pitjor, sinó que tácitament semblava partirse del principi axiomátich de que tot quant podíafeser estava ja fet per uns sers distints de nosaltres, que visqueren allá en una edat d'or que no podia tornar may més, divent nosaltres pobres mortals, resignarnos á imitar sas obras.

Així tancava la porta al geni la font ahont bebí jo mas primeras no-

cions d'Art, y resignat á la sort que'm cabía, sense sospitar que axó no fos veritat, vaig passar mos primers anys plomejant orelles, perfilant nasos, sombrejant caras y pintant, ab una especie de sistema de aquarela, paisatges y flors que ara'm fan riurer quan encara venen á mas mans.

Arribat al final de tan difícil carrera, si no sabia tan com mon mestre al menos aquest no sabia qué ensenyarme y m'admirava com una notabilitat. Res tenia, donchs, d'estrany que á mos dotze ó tretze anys, sense pel de barba que'm fes respectable, ni títul académich que'm donés autoritat, fundés ja en ma casa una petita escola de dibuix, ahont acudían una porció de xicots de ma edat y mes joves encara, donantme fums de professor consumat, y essent, com a tal, democráticamente respectat per mos dexebles; Academia que no morí per haver ensenyat jo tot lo que sabia, sino porque ma estimada mare, sia per rahons de ordre económic, sia per disffressar lo verdader motiu del trasbals y distracció que'l nou càrrech me causava, 's negá á subvenir-la ab la cantitat d'oli diari que cada vetlla consumía.

Tot axó y lo demás, propi de ma edat, passá per mi com passava pera tots la edat millor de la vida, qual be-

llesa no conexém fins que'ns ha fugit; voleyant únicament sobre nostres caps, com feble recort, plé de poesia y misteriosos encants.

Al dexar, donchs, los ensomnis de la infancia y al traspasar lo llindar de ma joventut, entre las fantasías del porvenir sospitava que un ideal, pera mi desconegut, m'inquietava un desitj que no entenía y que m'empenyía ab forsa irresistible envers una porta que per altra part, trobava tancada. ¡Tal era'l carreró sens sortida ahont mon mestre m'havía conduhit!

Tenia llavors disset ó divuyt anys y devía cursar l'últim any de Filosofia á Barcelona. En aquest cambi de vida hi vegí un medi pera perfeccionar mos conexements pictórichs; y á aquest objecte vaig proporcionar-me una recomanació pera'l pintor barceloní senyor Grenzner, qui havia passat alguns estius a Olot pintant y fent retratos.

Una volta instalat en Barcelona y complertas mas primeras obligaciones escolars, vaig presentarme al senyor Grenzner, qui'm rebé ab molta amabilitat y després de véurer mas pobres y amaneradas obras, m'estimulá á que continués, ó millor dit, comensés mos estudis artístichs, aconsellantme que'm posés baix la direcció d'un bon pintor,

Un dia plujós, de Joaquim Vayreda (1880-85).

que, donades mas aficions al paisatge, podia esser don Ramon Martí y Alsina.

Als pocs dies entrava en lo taller del senyor Martí, ahont vaig fer ràpits progressos; si he'm costava gran treball dexar los ressabis de ma primera educació. De totas maneres á las primeras lliçons de mon mestre vegí esquinsarse devant meu aquella cortina impenetrable y obrirse immens l'espectacle d'un horitzó sens fi. En mitj d'aquell espay inconmensurable, volava mon esperit ab vehements desitjos de dominar sa llum y sos esplendors, fins arribar al fi d'aquella bellesa; no obstant ben prompte vaig véurer aturat mon vol.

Las tradicions de familia me tenían marcat ja un derroter. A mon pare li agradava molt que jo empleés mas horas perdudas pintant, però que fes de mas aficions un ofici, era cosa á la qual no's trobava disposat á consentir.

A pesar d'exa contrarietat, tots els impulsos de mon cor tendíen cap á l'Art; axís es que s'originá en mi una verdadera lluyta. Incapás, jo, de lograr á la forsa lo que de bon grat tal vegada alcançaria, vaig continuar mos estudis durant los mesos d'hivern, baix la direcció del senyor Martí, y'ls estius baix las supremas lliçons de la encantadora naturalesa de ma terra.

En mos primers estudis y ensaigs originals, m'assimilava molt á la factura y manera de sentir de mon mestre, però'ls estudis del natural fets al camp durant l'estiu, iniciaren en mi una tendencia distinta, encara que lligada ab una nova escola. No obstant y axó los aplausos tributats, no sols per mon mestre, sinó per altres professors y companys al primer quadro d'alguna pretensió, que vaig exhibir en la primera exposició del Passeig de Gracia, titulat «Arri moreu», m'animá á prosseguir lo camí independent que en aquest quadro s'iniciava, consensut de que era la qualitat que mes s'apreciava en una obra.

En aquesta época, pot dirse que vaig comensar á caminar sol; lo senyor Martí, mes que mon mestre, era mon amich; alguns dels condexebles que havíam estudiat junts, s'obríen pas; los noms d'en Pellicer, Galofre, Gómez, Urgell y altres que no recordo, adquirían justa fama; las conversas artísticas ab aquestos amichs, la observació de sos estudis y mútuos consells; la lectura de críticas d'Exposicions y Revistas d'Art, nacionals y extranjeras, y sobre tot, l'incessant estudi del natural comensaren á posar en mi'ls fonaments de mas conviccions artísticas.

En aquest estat y veient ma existencia estretament vinculada ab ma casa

d'Olot, fou quan en 1869, junt ab alguns amichs, decidíem fundar lo Centre Artístich que vos conegueru y honrareu més d'una volta. Aquexa idea m'estimulá al treball; y al pas que aprofitavam las llargas y fredas nits d'hivern dibuxant y corregint als demés amichs y deixebles, logrem atraure tots los estius una porció de distingits artistas que mantenían viu lo foc del art en aquest país, ab verdader profit individual.

Baix aquexas influencias, y en els primers temps del Centre vaig pintar *La tarde del Divendres Sant á Olot*, quadro que després de figurar en la Exposició Nacional del any 1871 y haver sigut proposat pera medalla, se reproduí en la *Ilustración Española y Americana*, en la colecció fotogràfica de Laurent y l'adquirí més tart lo que allavors era Rey d'Espanya, don Amadeo de Saboya.

Animat per aquestos resultats, emprenguí mon primer viatge artístich per Espanya, passant una temporada en Madrid, en qual Museu vaig estudiar nostres clàssichs, y vaig contraure bona amistat ab diferents artistas contemporánis, visitant sos estudis y admirant sas obras. Terminat mon viatge vaig emprendre ab nou alé mos treballs y entre altres quadros vaig pintar *Las primeras calas*, que després d'esser ex-

Cristina presonera, de Joaquim Vayreda.

posat en Barcelona y de figurar en la exposició de París, fou adquirit per un català.

Me serví ma estada á París pera estudiar la escola francesa moderna, principalment sos paisatgistas; y allí se acabaren de fixar mas conviccions artístiques, dexant varias preocupacions que encara conservaba.

Se m'ha tatxat per nostres crítics d'impressionista y s'ha dit que mos quadros pecan d'abocetats. No diré que no tingan rahó los que tal cosa asseguran; pero en los grans mestres he après que, en lo paisatge sobre tot, lo que'ns atrau y fascina es la impressió del conjunt. Las grans masses, dintre de las grans harmonias son las que parlan en lo paisatge, son las que'ns infundexen tristesa, alegría, tranquil·tat, terror, melancolia, soletat, etcétera, y en quant als detalls sols se deuen admetrer los que coope-ran al triúmfu del conjunt.

May he vist á ningú extasiat davant d'un d'aquexos quadros vius del natural, entusiasmar-se per una pedreta, per una fulla ó per una flor; ans al contrari, los he sentit prorrompre sempre en frases d'entusiasme al contemplar lo grandió espectacle de la naturalesa, son admirable conjunt y l'eloqüent mutisme de sas sentimentals impresions.

Lo transportar aquexes emocions á la tela es pera mi la missió del paisatgista, donant ademés un sabor genuínamment local á sas obras. A mon humil entendre, las obras de certs miniaturistas y fotógrafos del natural podrán tenir tot lo valor que's vulga, pero no'ls atmeto com verdaders paisatgistes de casta y artistas de cor y d'ànima.

Ademés, preferexo's diga de mos paisatges que no son acabats, á que puga dir-se d'ells lo que pot dir-se de molts d'altres: que s'acaban sens haver sigut comensats.

¿De qué servirían las notas armoniosas d'una sinfonía si no obehissin á una base de conjunt? ¿Ni de qué serviría un excés de notas en aquexa mateixa sinfonía, sino per confondre y perjudicar l'efecte total?

Perturbada en nostre país la tranquil·tat, fentse difícil viure á Olot durant la última guerra civil, suspesa la vida artística que allí, ab lo Centre havíam implantat, desfeta en part ma família ab la mort de mon estimat pare, vaig passar á Fransa, ahont visitava diferents museus de les varies poblacions del mitjà.

Terminada la guerra y tornadas un poch las cosas á son estat normal, vaig pensar, avans que tot, en pagar mon

escot al amor realisant mon projectat matrimoni, é instalant un petit taller á Barcelona pera la temporada d'hivern, ja que per las d'estiu tenia ma casa d'Olot, ben apropósit pera mas operacions pictóricas.

Obrírem de nou lo Centre Artístich, ab sas exposicions anyals del mes de Setembre, s'animá novament Barcelona y s'inaugurá la campanya artística que tots conexém y que á mi, com á tants altres, doná honra y profit. A principis d'aquesta época quedá terminat mon quadro conegut per *Recansa* y que després d'exposat á Barcelona ab altre d'igual tamany titulat *l'Hivern*, figuraren en la Exposició de Madrid de 1878, obtenint lo primer una tercera medalla y merexent que'l Govern l'enviés á la *Exposició Universal de París*.

Mos freqüents viatjes á París pera estudiar la Exposició primer, y'ls *Salons* anyals de pintura després, me prepararen pera la execució d'altres quadros, venuts tots ells en mercats artístichs d'Espanya y del extranjer. Los que mes sembla agradaren en Barcelona, y dels quals vos ocupareu vos y altres crítics ab elogi, foren varies *Primaveras* ab arbres florits y'ls *Camps de fajol, en flor*. He tingut al mateix temps obras atmesas en diferents *Salons* de París, dels que s'han dignat ocupar-se alguns crítics extranjeros, cosa

no tan fácil de lograr entre aquell inmens capdal d'obras; m'he vist honrat ab una medalla de plata en Amsterdam (Exposició de 1883), y ab altra d'or en Niza, en la de 1884.

Engolfat desde dos ó tres anys á aquesta part, en una verdadera calma artística y terminats los encàrrechs que tenia pendants, espero millors temps pera inaugurar altra campanya, si Deu me dona vida y salut. Entretant, m'ocupo dels negocis de mon patrimoni que prou ho necessitavan, per cert, y maduro la idea que tinch de donar durant l'estiu vinent, un curs de paisatge, al aire lliure, pera satisfer los desitjos d'alguns que m'ho han demanat, lo qual será, sens dubte, motiu pera que emprengui una nova época de treball.

Aquexa és, estimat amich, la historia, si tal pot dirse, dels fets de ma vida, que tenen alguna relació ab ma carrera artística; junt ab los sentiments íntims que á la mateixa acompanyan. Res de distincions oficials á escepció de las medallas guanyadas en certámens. Ma vida tranquila casi sempre y allunyada dels grans centres, m'ha fet poch amich de figurar y enemich acérrim d'intriga pera obtenir distincions ó la venda de mas obras. No tinch, ni ambiciono mes de lo que la cosa ha donat de sí; y del modo que m'ha judicat lo públic, á vos toca sapiguerho.

Els jugadors, de Joaquim Vayreda.

De tot quant aquí vos dich, feune l'ús que vos sembli millor, puig jo vos ho dich solament per esser veritat y de cap manera per envanirme.

Dispenseume lo mal escrit d'aquesta carta, que no tinch paciència pera copiar y corretjir puig ja sabeu que no he nascut pera escriptor, y basta que m'en-

tengueu. Per lo demás, donantvos las gracias per las molestias que, en honra de mon nom d'artista, que estimo, vos haveu pres, ja sabeu que podeu disposar de vostre amich verdader y S. S.

Joaquim Vayreda

UNA CARTA MOLT NOTABLE

Desesperançats de rebre resposta a l'interrogatori que, segons costum i per tal d'adquirir notícies certes i concretes, remetem als artistes dels quals publiquem les biografies periòdicament, removíem ja l'arsenal de la nostra memòria i els apunts de les nostres carteres per compondre de la millor manera possible l'article biogràfic del nostre distingit pintor don Joaquim Vayreda, quan ens va sorprendre gratament una extensa carta d'aquest pintor que, per la ingenuïtat de la seva forma, i les profundes i atinades observacions que conté, no volem deixar sense publicació.

Ni les notícies biogràfiques que nosaltres donéssim ni el retrat que intentéssim fer de l'original serien prou exactes, si prescindíssim de publicar aquesta carta que no dubtem a qualificar de molt notable i que segurament els nostres abonats llegiran amb satisfacció.

Què podem afegir nosaltres a la ingènua i interessant missiva del pintor olotí, que no sàpiguen ja els nostres lectors?

A ningú no se li amaga que Joaquim Vayreda ha estat el creador d'una escola de paisatge genuïnament català. Ell s'ha limitat a interpretar i reproduir les bel·leses plàstiques del seu país amb tota la grandesa, amb tots els brillants resplendors de llum, amb la seva pròpia riquesa de color i fugint dels artificis i adornaments. En aquest gènere s'ha creat un estil i ha format escola. Artista de sentiment i català de cor, l'han enamorat sempre aquests esdeveniments de la vida íntima popular, plens de candorosa poesia, com *La tarda del Divendres Sant*, *Les primeres calces* i altres que, com *La Creu del terme*, *L'enterro del gos* i alguns més, han quedat preciosament esbossats.

Vayreda ha limitat el camp de les seves operacions artístiques per tal d'estudiar-lo i reproduir-lo millor, i ha obtingut així que el mèrit de les seves obres sigui universalment reconegut. França, Itàlia, Amsterdam i Amberes coneixen ben favorablement el pintor català i li han concedit, ben justament i espontània, la recompensa destinada als paisatgistes de l'escola contemporània.

Carles Pirozzini Martí